

Motion till riksdagen

1988/89:Jo898

av Olle Svensson m.fl. (s,m,fp,c)

Ridö–Sundbyholmsarkipelagen i Mälaren som nationalpark

Genom beslut av länsstyrelserna i Södermanlands och Västmanlands län i december 1984 avsattes Ridö–Sundbyholmsarkipelagen i Mälaren som naturreservat.

I besluten tog länsstyrelserna även upp frågan om inrättandet av en framtida nationalpark i området. Länsstyrelserna framhöll bl.a. följande:

Reservatsområdet omfattar en större och sammanhängande övärld med karakteristisk mälarnatur som har mycket höga bevarandevärden. Större delen av området är i statens ägo.

Länsstyrelsen anser att området är av sådan karaktär och har sådana kvaliteter att det bör avsättas som nationalpark – Mälarens nationalpark. Genom förordnande av nationalpark skulle området ges ett kvalificerat skydd samtidigt som angelägna vårdåtgärder skulle ges hög prioritet ...

Riksdagsmän från såväl Södermanlands som Västmanlands län har senare vid olika tillfällen motionerat om att området bör avsättas som nationalpark.

Jordbruksutskottet har i sin behandling av motionerna i samtliga fall hänvisat till att naturvårdsverket arbetat med en plan över sådana områden i landets södra delar som borde ges nationalparksskydd. Med anledning av detta har utskottet förklarat att motionerna inte bör påkalla någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida. Utskottet angav i det senaste betänkandet JoU 1987/88:5 att naturvårdsverkets uppdrag skulle redovisas senast 1 juli 1988. Naturvårdsverkets uppdrag är ännu inte redovisat. Såvitt erfarits kommer redovisningen att ske under våren 1989.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har i en utförlig skrivelse till statens naturvårdsverk i oktober 1988 för sin del på nytt aktualiserat frågan om en nationalpark i området. Länsstyrelsen i Södermanlands län har i en kompletterande skrivelse till naturvårdsverket framfört önskemål om att området medtas i verkets plan.

Statens naturvårdsverk har 1986 utgivit en rapport över "Kriterier för nationalparker". Enligt länsstyrelsernas bedömning uppfyller Ridö–Sundbyholmsområdet genomgående de kriterier som redovisas i rapporten beträffande storlek, statlig ägo, ursprunglighet, särpräglade landskapstyper – särskilt sådana som ej är representerade bland nuvarande nationalparker – höga vetenskapliga värden samt betydelse för naturstudier eller forskning.

Ridö–Sundbyholmsarkipelagen som omfattar en areal av totalt 8 700 hektar varav 1 700 hektar är land, fördelat på 160 öar och holmar, uppfyller mer än väl kravet på "större sammanhängande område".

Större delen av arkipelagen ägs av kronan. Av arkipelagens landareal på ca

I 700 hektar är endast ca 130 hektar i kommunal eller enskild ägo.

Mot. 1988/89
Jo898

Mälarnaturen är speciell i landet. Mälarens funktion som värmemagasin och temperaturutjämnare gör att övärlden här från klimatologiska och växtgeografiska synpunkter kan jämföras med sydligaste Sveriges kuststrakter. Reservatet ligger också i ett av landets lövskogsrikaste områden där ädellövkogen med ek, alm, ask, lind och hassel präglar områdets natur. Ett gynnsamt klimat med relativt milda vintrar och höga sommartemperaturer kombinerat med ädellövskog av lång kontinuitet och med en stor mängd åldriga och döda träd har gjort det möjligt för många värmetidsrelikter både bland växter och djur att leva kvar i denna del av Mälaren. Den värmekrävande, vintergröna mistlen torde utgöra den mest kända arten.

Området tilldrar sig stort intresse från forsknings- och undersökningssynpunkt. Projekt har påbörjats eller initierats av bl.a. Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala universitet, Viltforskningscentrum Uppsala, Grimsö forskningsstation och enskilda forskare från olika delar av landet. Vidare genomför ideella föreningar både i Västmanlands och Södermanlands län fleråriga inventeringar och undersökningar i området. Studier har ägnats eller ägnas åt bl.a. öbiogeografi, rådjur, grävling, sjöfågel, fiskgjuse, insekter och molusker.

Sedan reservatet bildades har länsstyrelsen i Södermanlands län genomfört fördjupade inventeringar av floran och vegetationen på öarna inom länet. Bl.a. har ädellövkogen undersökts med avseende på utbredning, trädslagssammansättning, ålder, buskskikt m.m. Inventeringen visar att i princip alla större öar utom Nysslingen domineras av ädellövskog, där ek, ask, lind och alm är de vanligaste trädslagen. Dessa ädellövträd upptar normalt 70–90% av grundytan i bestånden. Vidare förekommer flerstädes lönn, fågelbär och vildapel. Bok uppträder på några platser och är enligt undersökningen självföryngrande på öarna. Buskskiktet är oftast rikt utvecklat med hassel som dominerande art men i övrigt är flertalet av de i landet vildväxande buskarterna representerade.

Några avverkningar utöver smärre gallringar har inte förekommit på sörmlandsöarna under de senaste decennierna vilket medfört att skogsvegetationen befinner sig i biologiskt intressanta igenväxningsstadier där tidigare hagmarksfaser är under utveckling mot lövlundar och urskogsartade bestånd av sluten ädellövskog.

Av ädellövskogsinventeringen som omfattar hela Södermanlands län framgår att Mäläröarna utanför Sundbyholm är det ädellövskogsrika området i länet.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har vidare under två fältsäsonger genomfört en detaljerad inventering av floran på öarna. Inventeringen har omfattat såväl kärlväxter som svampar. Undersökning har visat att floran genomsnittligt sett är artrikare och vegetationen mer mångformig än vad som framgår av de översiktliga vegetationsbeskrivningar som låg till grund för reservatets bildande. Även de små öarna och holmarna har en intressantare vegetation och flora och därför större naturvärde än vad som tidigare varit känt.

Åtskilliga arter av såväl producenter (gröna växter) som nedbrytare är gemensamma med dem som återfanns i värmetidens då vitt utbredda

lövurskogar. Allt tyder på att många arter bevarat sina populationer sedan dess och att arkipelagen alltid erbjudit hotade arter undanskymda miljöer, där de kunnat överleva tider av mer intensiv kulturpåverkan.

Bland krälväxter är det främst misteln som brukar omtalas i reliktssammanhang. I realiteten är hela vegetationstyper i området av samma karaktär. Lövskogarnas artrikedom och inslag av värmekrävande muljordsväxter av subkontinental typ antyder lång kontinuitet och visar på hög ålder hos ekosystemen. Samma förhållande visar sig f.ö. i insektsfaunan, där många arter i området har sin nordliga utpost.

Viktiga indikatorväxter för området lövskogar är skogsbingel, backsippa, tandrot, nästrot, myskmadra, lundbräsma, vårärt, underviol, mistel, storrams och dess hybrid med getrams, desmeknopp och smånunneört.

I strandzonerna finns mycket blåhallon, rikligt med kalmus och andra strandväxter och i mer exponerade strandavschnitt stora mängder med hampflockel.

Sällsynta arter i området är förutom flera av de tidigare nämnda, t.ex. rutlåsbräken, raklosta, valldaggkäpa, gråmalva, fodervallört, maskrosorna *Taraxacum horridifrons* och *t. praecox*, ormtunga och toppfrossört – de senare två havsstrandrelikter med mycket begränsade förekomster i arkipelagen.

Svampfloran är i området mycket väl utvecklad. Detta gäller framför allt vedsvamparna och värmekrävande saprofyter i lövskogsmiljö. Artrika svampbiotoper finns särskilt i barr- och blandskogsmiljöer där marken ännu har hög mullhalt p.g.a. tidigare större lövinslag. Här finner man såväl triviala barrkogsarter som arter med höga krav på jordmånens beskaffenhet.

Svampfloran är sammantaget en av de bäst utvecklade i Sörmland och kvalitativt sett unik för länet. Många arter vedsvampar har i området en av sina få förekomster i Mellansverige. Hit hör t.ex. storgrynnna, narrtagging, tickan *Tyromyces aneirinus*, skumticka och den lamellförsedda arten *Resupinatus trichotis*. Av de 80-talet sällsynta svampar som är funna under inventeringen skall blott nämnas några, t.ex. vindlad klockmurkla, vitbrun och gulprickig vaxskivling, gul rödhätting, lömsk flugsvamp, pärlhönshampinjon, grönköttig spindelskivling och kragjordstjärna.

Mångfalden av biotoper har givit upphov till en rik och omväxlande fauna. Mer än 30-talet däggdjurarter och 160 fågelarter har noterats för ögruppen varav många är bundna till lövskog och vassområden. Till dessa hör bl.a. skogsduva, näktergal, stjärtmes och stenknäck resp. brunand, grågås och brun kärrhök. Många hackspettar, däribland den sällsynta vitryggiga hackspetten, har observerats i området.

I Rindö-Sundbyholmsarkipelagen finns också en av Mälarens största fiskgjusepopulationer. Den har inventerats under åren 1977–1986. Under denna tid har antalet häckningar i genomsnitt hållit sig kring 20 stycken. Antalet flygga ungar har i medeltal uppgått till 27 per år.

Anmärkningsvärd är även den rika och särpräglade förekomsten av vedinsekter och storfjärilar som påträffats i området och som i likhet med en del av de floristiska elementen kan betecknas som reliktartade. Några av dem har här sin nordligaste utpost i världen.

Djurlivet, lövvegetationen, krälväxtfloran och svamparna uppvisar sam-

mantaget så höga kavliteter att området ur vetenskaplig synvinkel väl är att jämföra med de mest intressanta naturområdena i landet.

Mot. 1988/89
Jo898

Ädellövskogsinventeringen och florainventeringen kommer att publiceras under våren 1989.

Mälardistriktet utgör geografiskt, historiskt, kulturellt, ekonomiskt och befolkningsmässigt en mycket viktig del av Sverige. Naturen kring Mälaren är så speciell i landet att nationalparker är väl motiverade här.

Ridö-Sundbyholmsarkipelagen inrymmer genom sin formrikedom, omväxlande vegetation, flora och särpräglade djurliv på en begränsad areal de flesta av Mälarnaturens karakteristiska drag. Området har vidare på grund av ägarstrukturen goda förutsättningar att snabbt kunna avsättas som nationalpark.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av nationalpark i Ridö-Sundbyholmsarkipelagen.

Stockholm den 25 januari 1989

Olle Svensson (s)

Maj-Lis Lööv (s)

Kjell Johansson (fp)

Reynoldh Furustrand (s)

Göran Allmér (m)

Larz Johansson (c)